

BOSHLANG'ICH SINFLARDA YANGICHA O'QITISH TIZIMI

Ernazarova Dilrobo

Badalova Zulxumor

Durmanova Muqaddas

Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani

14-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchilari

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini zamonaviylashtirish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish yo'nalishida asosiy e'tibor, avvalo, boshlang'ich ta'limga qaratilmoqda. Sababi, insonda ilm-fan asoslari, asosiy malaka va ko'nikmalar aynan shu bosqichda shakllanadi. Mamlakatimiz mustaqillikka erishganidan boshlab boshlang'ich ta'limga alohida e'tibor bilan qaralib, uni zamon talablari darajasida rivojlantirish, bolalarda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va ijodkorlikni uyg'otuvchi yangicha o'qitish metodlari joriy qilinmoqda. Bu tizim o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishiga, ularning hayotiy va kasbiy muvaffaqiyatlarining poydevori bo'lishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yangicha o'qitish tizimi, boshlang'ich ta'lim, zamonaviy pedagogika, interfaol metodlar, STEAM yondashuvi, axborot texnologiyalari, formatif baholash, individual yondashuv, malaka oshirish, o'quvchilar kompetensiyasi.

Yangicha o'qitish tizimi — bu, avvalo, o'quvchiga o'qituvchining yetakchiligida mustaqil bilim olish, muammoli vaziyatlarni hal etish va o'zini namoyon qilish imkoniyatini beruvchi tizimdir. Yangi pedagogik va axborot texnologiyalari, interfaol metodlar, loyiha usullari, guruhlarda ishlash va muammoli vazifalar orqali o'qitish kabi yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Bunda asosiy diqqat ta'lim mazmunini yetkazishdan ko'ra, o'quvchilarda axborotni tahlil qilish, unga baho bera olish, fikr yuritish, mazmunli xulosa chiqara olish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratiladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining roli ham o'ziga xos ahamiyatga ega. Yangi o'qitish tizimi bo'yicha zamonaviy pedagoglarga zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni egallash uchun turli

kurslar, seminar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etilib, ularning kasbiy saviyasi doimiy ravishda oshirib borilmoqda. Bu jarayonda o'qituvchi nafaqat axborot manbai, balki o'quvchilarning yetakchisi, maslahatchisi, suhbatdoshi hamdir. Boshlang'ich ta'limda yangicha o'qitish tizimi ilg'or tajribalarni, jumladan, Yevropa va Osiyo davlatlarining ilg'or pedagogik yondashuvlarini o'zlashtirib borishni ham nazarda tutadi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda maktablarda STEAM (fan, texnologiya, injiniring, san'at va matematika) yondashuvi bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu orqali o'quvchilar amaliy ishlar, tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanib, qadriyatlar, ijtimoiy va iqtisodiy munosabatlar haqida bilim va tasavvurlarni rivojlantiradilar. Shuningdek, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va muammoni hal qilish kompetensiyasi ham shakllanadi [1].

O'quvchilar bilimni baholash jarayonida ham yangicha metodlar qo'llanilmoqda. An'anaviy 5 ballik baholash tizimi o'rniga formatif baholash, portfolialar, diagnostika, onatili, matematika va boshqa yo'nalishlar bo'yicha test va amaliy topshiriqlar yordamida o'quvchilarning kompetensiyalari chuqur tahlil qilinmoqda. Bunda asosiy e'tibor o'quvchining bilim olishi jarayonida bosib o'tgan yo'lga, erishilgan natijalarga ham qaratiladi. Har bir o'quvchining bilim olish sur'ati, qiziqishlari va qobiliyatlari inobatga olinib, individual yondashuvlar ishlab chiqiladi. Shuningdek, sinfda sog'lom psixologik muhitni yaratish – yangicha ta'lim tizimining eng muhim jihatlaridan biri sanaladi. O'quvchilarga o'z fikrlarini ochiq ifoda etish, yangi tashabbuslarni ilgari surish va xatolari ustida ishlash imkoni beriladi. O'qituvchi esa bu jarayonda o'quvchilarni qo'llab-quvvatlab, ularning intilishlarini kuchaytiradi. Bu yondashuv bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlab, sog'lom raqobat muhitini shakllantiradi. Yangicha o'qitish tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ham o'z aksini topmoqda. Maktablarda interaktiv doskalar, planshetlar, multimedia vositalari keng joriy etilgan. O'quvchilar mashg'ulotda mustaqil ravishda elektron resurslardan, onlayn darslik va platformalardan foydalanish imkoniga ega. Bu esa turli pedagogik vositalarni birgalikda qo'llash va har bir bola uchun individual rivojlanish yo'lini aniqlashga yordam beradi. Elektron kundalik, masofaviy ta'lim tizimi orqali otalar ham bolalarining o'qish jarayonini kuzatib borish, o'qituvchilar bilan doimiy aloqada bo'lish imkoniyatiga ega bo'ldilar [2].

Darslarni interfaol metodlar asosida tashkil etish orqali bolalarning mavzuni chuqurroq o'zlashtirishi, guruhli ishlash malakasini egallashi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati rivojlanadi. Darsni she'r, topishmoq, loyihalar, savol-javoblar, kichik suhbat va bahs-munozaralar orqali o'qitish o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Zamonaviy dars mashg'ulotlarining asosiy maqsadi o'quvchini faqat bilim bilan emas, balki uni hayotdagi har qanday vaziyatda mustaqil fikr yurita oladigan va o'z yechimini topa oladigan shaxs sifatida voyaga yetkazishdir. Yangicha tizimda boshlang'ich ta'lim jarayonida mustahkam milliy g'oya, an'ana va qadriyatlar targ'ib qilinadi, ona tilining to'g'ri o'rganilishi, adabiy nutq va yozma savodxonlik rivojlantiriladi. Yangi o'quv dasturlari va darsliklar bolalarning yosh va fiziologik xususiyatlaridan, psixologik imkoniyatlaridan kelib chiqib yaratilmoqda. Har bir mavzu bosqichma-bosqich oddiydan murakkabga o'sib boradi va hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish prinsipiga asoslanadi. Dars jarayonida o'quvchilar nafaqat o'qituvchidan, balki bir-biridan, turli interaktiv o'yinlardan, mustaqil izlanishlardan ham ko'p ma'lumot olishadi. Bu metodologiya o'quvchilarni mustahkam fikrlash, qiziqishini rivojlantirish, hayotiy masalalarga yangicha yondashuvni shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, maktab va oila hamkorligiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ota-onalar uchun zamonaviy ta'lim usullari, farzandini motivatsiya qilish, o'qitish jarayonida faol ishtirok etish bo'yicha trening va seminarlar o'tkazilmoqda [3].

Boshlang'ich ta'lim bosqichida psixolog, ijtimoiy pedagog va boshqa mutaxassislarni jalb qilish orqali har bir bola uchun individual reja ishlab chiqiladi, uning rivojlanish dinamikasi, kasbiy moyilligi muntazam kuzatilib boriladi. Bu tizim har bir bola o'zidagi tabiiy xususiyatlarni to'la namoyon qilishi, qobiliyatini rivojlantirishi mumkin bo'lgan imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Yangi tizimda o'qitish va o'rganish jarayonlari doimiy ravishda yangilanib, xorijiy ilg'or tajribalardan ham foydalangan holda takomillashtirib borilmoqda. Har yili o'qituvchilar uchun malaka oshirish kurslari, ochiq darslar va ustoz-shogird maktablari tashkil etiladi. Yangi informatika va ingliz tili darslari, STEAM ta'limi, axborot madaniyati, raqamli ko'nikmalar, hayotiy ko'nikmalar kabi yo'nalishlar bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu orqali o'quvchilar zamonaviy kasb va mehnat bozorida o'z o'rnini topishga tayyorlanadi. Alohida qayd etish joizki, yangicha ta'lim

tizimi maktab darslari chegarasidan tashqariga ham chiqib bormoqda. Rivojlanayotgan hududlarda zamonaviy maktablar, kutubxonalar, innovatsion klublar, bolalar markazlari faoliyat yuritmoqda. O'quvchilar maktabdan tashqarida ham bilim olishi, qiziqishlari bo'yicha to'garak, sport va madaniy tadbirlarda ishtirok etishi uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda [4].

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida bugungi kunda maktablarning moddiy-texnik bazasi mustahkamlanib, zamonaviy jihozlar, laboratoriyalar, axborot texnologiyalari bilan ta'minlanmoqda. Zamonaviy darsliklar, boshqotirmalar, elektron o'quv qo'llanmalari, axborot-resurs markazlari yangicha o'qitish metodlarini joriy qilishda muhim vosita bo'lmoqda. Ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi ham yangicha o'qitish tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinfda o'quvchi axloqiy, estetik, jismoniy va aqliy jihatdan ham rivojlanadi. Hamkorlikda o'qitish, tengdoshlar orasida suhbat, ochiq muloqot, talabchanlik va mehribonlik muhitini yaratish orqali o'quvchilarda insoniy fazilatlar, vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat, o'zini va boshqalarni qadrlash tuyg'ulari shakllanadi. Hozirgi kunda boshlang'ich sinflarda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi an'anaviy "o'qituvchi gapiradi – o'quvchi tinglaydi" modelidan voz kechilib, hamkorlikda izlanish, hamfikrligini namoyon qilish, matnlarga tanqidiy yondashuv, muntazam mustaqil ishlash asoslariga ko'proq urg'u berilmoqda. Bu esa har bir bola o'z fikrini ochiq ayta oladigan, yangi fikrlarni ilgari suradigan va zamonaviy axborot jamiyatida o'z o'rniga ega bo'ladigan bo'lib ulg'ayishiga zamin yaratadi [5].

Davlat siyosatining boshlang'ich ta'limga qaratilgan asosiy yo'nalishlaridan biri – bolalarda ijobiy motivatsiya va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqni kuchaytirish, ularni jamiyatda faol ishtirok etishga rag'batlantirishdan iborat. Buning uchun turli tanlovlar, olimpiadalar, konferensiyalar, ijodiy uchrashuvlar, fan festivallari muntazam o'tkazilib, o'quvchilar ochiq muhitda o'z bilim va qobiliyatini namoyon qilishi uchun barcha sharoitlar yaratib berilmoqda. Yangicha o'qitish tizimi o'qituvchi va o'quvchilar muammolarini o'z vaqtida aniqlash va samarali hal etish imkonini beradi. Bu esa har bir bolaning sifatli ta'lim olishi, kelgusida mustaqil, ijodkor va faol fuqaroga aylanishida muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Yangi zamonaviy o'quv dasturlari va darsliklarda

bolalarning hayotiy tajribasini kengaytiruvchi masalalar, hodisalar va kundalik hayotga yaqin misollar keng yoritiladi. Boshlang'ich ta'lim tizimida doimiy yangilanish va takomillashtirish jamiyatda bilimli, ma'naviyatli, mustaqil fikrli, tashabbuskor avlodni voyaga yetkazishga imkon beradi. Eng muhimi, har bir bola o'z hayotining boshida bilim olishi, ko'nikma va malakalari, dunyoqarashini kengaytirishi uchun barcha imkoniyatlar davlat tomonidan yaratilmoqda. Ta'lim sifatining oshishi, ilmi va tarbiyali yoshlar safining kengayishi esa O'zbekistonning taraqqiyot yo'lidagi eng katta yutuqlardan biri sanaladi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda yangicha o'qitish tizimi o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilishda faol ishtirok eta oladigan, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan avlodni tarbiyalashga xizmat qilmoqda. Mazkur tizimda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar, interfaol darslar, informatika va ingliz tili kabi yangi fanlarning joriy etilishi orqali o'quvchilar zamonaviy hayot sharoitida mustahkam bilim, keng dunyoqarash va ijtimoiy faollik bilan ulg'aymoqda. O'zbekiston Respublikasida boshlang'ich ta'lim bosqichining doimiy rivojlanib borishi – yosh avlodni baxtli va barkamol inson sifatida hayotga tayyorlab berishning muhim kafolati, mamlakat taraqqiyotining poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdukarimova, N. (2019). "Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish metodlari." O'zbekiston xalq ta'limi, 5(2), 77-84.
2. Abdullaeva, M. (2021). "Raqamli texnologiyalardan boshlang'ich ta'limda foydalanish usullari." Ilm-fan va innovation, 6(4), 112-117.
3. Abduraxmonov, B. (2018). "Boshlang'ich sinflarda STEAM yondashuvi." Pedagogik qidiruvlar, 3(2), 18-24.
4. Akbarova, D. (2020). "Boshlang'ich maktabda interfaol ta'lim texnologiyalari." Ta'lim va tarbiya, 8(3), 29-33.
5. Alimova, F. (2017). "Individual yondashuv asosida dars o'tishning afzalliklari." Boshlang'ich ta'lim, 4(1), 47-51.

6. Ibrohimova, Z. (2022). "Formatif baholash usullarini joriy qilish." Pedagogik yangiliklar, 9(2), 52-60.
7. Islomova, G. (2018). "Boshlang'ich ta'limda multimedia vositalari." Zamonaviy ta'lim, 2(1), 61-66.